

ავთანდილ ნიკოლეიშვილი

აფხაზი მწერლები და საქართველო

საქართველოსადმი აფხაზ მწერალთა დამოკიდებულების შეფასების დროს განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს იმ ფაქტს, რომ ქართულმა თემამ მეოცე საუკუნის აფხაზური ლიტერატურის ყველა თაობის წარმომადგენელთა შემოქმედებაში დაიმკვიდრა მეტ-ნაკლებად მნიშვნელოვანი ადგილი. ამ თვალსაზრისით ვითარების ჯერ თანდათანობით, შემდეგ კი მკვეთრად და რადიკალურად შეცვლის პროცესი გასული საუკუნის 80-იანი წლების მიწურულიდან იწყება (თუმცა სეპარატისტული მისწრაფებებით განპირობებულ რეციდივებს დროდადრო ადრეც ჰქონდა ადგილი). ამ დროიდან მოყოლებული, მანამდელი აფხაზური ლიტერატურის ერთ-ერთ საგულისხმო თემად დამკვიდრებული პროქართული სულისკვეთება ანტიქართულ ისტერიად გარდაიქმნა და აფხაზ მწერალთა უდიდესი ნაწილის წარმოდგენით, ქართველი ხალხი მათი დაუძინებელი და სისხლისმსმელი მტერია.

როგორც ცნობილია, საბჭოთა ეპოქაში ხელისუფლების მიერ გატარებული უმკაცრესი იდეოლოგიური პოლიტიკის შედეგად ე. წ. მოკავშირე რესპუბლიკების წინაშე მწვავედ მდგარი ეროვნულ-სახელმწიფოებრივი მნიშვნელობის ბევრი პრობლემა ხელოვნურად იყო მიჩქმალული და მათი განმაპირობებელი მიზეზების შესახებ ობიექტურ მსჯელობას ფაქტობრივად ტაბუ ჰქონდა დადებული. საბჭოთა საქართველოში ამ თვალსაზრისით არსებულ ერთ-ერთ საჭირობოროტო საკითხად თავიდანვე გამოიკვეთა აფხაზეთის ავტონომიურ რესპუბლიკასთან შინაგანად რთული და წინააღმდეგობრივი ურთიერთობა, რომელიც დროდადრო იმდენად დაძაბულ ხასიათსაც კი იძენდა, რომ რეალურად ჩნდებოდა საუკუნეთა მანძილზე ჩვენი ქვეყნის ღვიძლ ნაწილად ქცეული ამ რეგიონის დაკარგვისა და ტერიტორიულად რუსეთთან მიერთების საფრთხე.

საბჭოთა იმპერიის მესვეურთა მიერ ხელოვნურად შექმნილი ეს კონფლიქტი შიგადაშიგ იმდენადაც კი მწვავედებოდა, რომ რესპუბლიკის ხელმძღვანელობა იძულებული ხდებოდა მოსკოვის მკაცრ მითითებებს დამორჩილებოდა და აფხაზ სეპარატისტთა ამბიციური და რეალურ საფუძველს მოკლებული ბევრი სურვილი უპირობოდ შეესრულებინა. ასეთმა დამღუპველმა პოლიტიკამ სანამდევ მიგვიყვანა, დღეს ეს ყველასათვის კარგადაა ცნობილი და ჩვენი ქვეყნის მესვეურები ჯერჯერობით წარუმატებლად ცდილობენ რუს აგრესორთა სამხედრო დახმარებით აფხაზი სეპარატისტების

მიერ მიტაცებული ამ ძირძველი ქართული მხარის უკან დაბრუნებას.

აფხაზური პრობლემის საჭირობოროტო მხარეებზე საუბარი საბჭოთა პერიოდის საქართველოში უმკაცრესად იყო ტაბუდადებული. არადა დიდი დაკვირვება და გონებაგამჭირაზობა სულაც არ ჭირდებოდა იმის დანახვას, თანდათანობით როგორ საბედისწეროდ ღრმავდებოდა საქართველოსა და აფხაზეთს შორის რუსული მმართველობის დამკვიდრების შედეგად გაჩენილი უფსკრული. სამწუხაროდ, ხელისუფლება ამ ტრაგიკულ მოვლენაზე ობიექტური და საფუძვლიანი მსჯელობის ნაცვლად ვითარებას ისე წარმოაჩინდა, თითქოს ქართველებსა და აფხაზებს შორის მხოლოდ სამაგალითო ძმობა და მეგობრობა იყო დამკვიდრებული.

ასეთ ვითარებაში მართალი სიტყვის თქმა უდიდეს რისკთან და გაბედულებასთან იყო დაკავშირებული. მიუხედავად ამისა, ზოგიერთი მწერალი და მეცნიერი უკან არ იხევდა და მაინც ახერხებდა მართალი სიტყვის თქმას, რაც მოქალაქეობრივი გმირობის ტოლფას მოვლენას წარმოადგენდა.

საბჭოთა პერიოდში მოღვაწე მამულიშვილთაგან ამ თვალსაზრისით ყველაზე დიდი გაბუდულება **პავლე ინგოროყვამ** გამოიჩინა. ე. წ. აფხაზურ პრობლემასთან დაკავშირებით მის მიერ დაწერილმა ნაშრომებმა ობიექტურად და ნიღაბანდილად წარმოაჩინეს ამ პრობლემათა ნამდვილი არსი.

იგივე უნდა ითქვას კონსტანტინე გამსახურდიას შესახებაც, რომლის შემოქმედებიდანაც არა მარტო ქართველთა და აფხაზთა ძმობისა და მეგობრობის დამადასტურებელი უამრავი მაგალითი შეიძლება გავიხსენოთ, არამედ ჩვენი ხალხების ურთიერთობაში რეალურად არსებულ პრობლემათა მიუკერძოებელი სიმართლით განსჯა-გაანალიზებისაც.

თავისი ხანგრძლივი შემოქმედებითი მოღვაწეობით **კ. გამსახურდიამ წარმატებით განაგრძო და კიდევ უფრო მეტად გაამდიდრა ქართულ მწერლობაში დამკვიდრებული ე. წ. აფხაზური თემის ტრადიცია**. ამ თვალსაზრისით მისი „მთვარის მოტაცება“ ნათელ წარმოდგენას გვიქმნის იმ განუყოფელი თანაცხოვრების შესახებ, რომელიც საუკუნეთა განმავლობაში იყო დამკვიდრებული ქართველებსა და აფხაზებს შორის. **კ. გამსახურდიას რომანის ქართველი და აფხაზი პერსონაჟები ყოველდღიური ადამიანური ურთიერთობებით იმდენად ახლოს იმყოფებიან ერთმანეთთან, რომ ეროვნულ-ენობრივი ნიშნით მათ შორის არანაირი გამიჯნვა არ არსებობს**. თავიანთი საერთო ისტორიითა და დღევანდელით ისინი ერთი ქვეყნის, ერთი სამშობლოს შვილები არიან — საქართველოსი და მათ შორის

ეროვნულ ნიადაგზე წარმოქმნილი დაპირისპირების ოდნავი საშიშროებაც კი არ არსებობს.

რუსეთის მიერ მიზანმიმართულად გატარებული კოლონიური პოლიტიკის შედეგად აფხაზებსა და ქართველებს შორის ტრადიციულად არსებული ეს ურთიერთობა თანდათანობით იმდენად გამწვავდა და დაიძაბა, რომ გასული საუკუნის 90-იანი წლებიდან სამიარ დაპირისპირებაში გადაიზარდა და აფხაზეთის ფსევდოდამოუკიდებელი რესპუბლიკის შექმნით დაგვირგვინდა.

მეტად სამწუხარო და გულსატკენია ის ფაქტი, რომ აფხაზთა დიდ ნაწილს, მათ შორის, მწერლებსაც, სიღრმისეულად არ აქვთ გაცნობიერებული, საქართველოდან მათი ჩამოცილება და აფხაზეთის ვითომცდა დამოუკიდებელ სახელმწიფოს ჩამოყალიბება რაოდენ დამლუბველ მოვლენასაც წარმოადგენს მათთვის. ამ საბედისწერო ნაბიჯის გადადგმით აფხაზები ფაქტობრივად თავიანთ ეროვნულ თვითარსებობას აყენებენ რეალური საფრთხის წინაშე და უახლოეს მომავალში უკვალოდ ჩაინთქმებიან რუსეთის იმპერიის წიაღში.

სამწუხაროდ, აფხაზთა უმეტესობა დღემდე ვერ იაზრებს იმ ფაქტს, რომ მათი სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობა მხოლოდ ილუზიაა და რუსეთს ამ ფარსის გათამაშება თავისი კოლონიურ-დამპყრობლური გეგმების განხორციელების გზაზე მორიგი მსხვერპლის გადასასანსლად დასჭირდა.

რაც შეეხება ქართველ ხალხს, აფხაზებისადმი მათი ტრადიციული ერთგულება და თანადგომა თუნდაც იმითაც გამოიხატა, რომ რუსეთის იმპერიის შემადგენლობაში მცხოვრები სხვა მცირერიცხოვანი ხალხებისაგან განსხვავებით, რომელთაც საკუთარი ეროვნული კულტურის შექმნის პროცესში ხელშეშასხვად მნიშვნელოვან წარმატებებს ვერ მიაღწიეს, აფხაზებმა პირველ ყოვლისა სწორედ ქართველების აქტიური თანამონაწილეობით შეძლეს მათი მწიგნობრობის, საგანმანათლებლო სისტემისა და სულიერი კულტურის შექმნა და განვითარება.

ნათქვამის დასტურად აქ თუნდაც იმ ფაქტების გახსენებაც იქნება საკმარისი, რომ **აფხაზური ანბანის შესაქმნელად პირველი რეალური ნაბიჯებიც ქართველებმა გადადგეს და პირველი აფხაზურენოვანი წიგნებიც თბილისში დაიბეჭდა. აქვე ის აქტიური საქმიანობაც უსათუოდ უნდა აღინიშნოს ხაზგასმით, რასაც ქართველი მეცნიერები ეწეოდნენ და დღესაც ეწევიან აფხაზური ენისა და კულტურის შესასწავლად.** კერძოდ, აფხაზური ენის სწავლება პირველად თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში იქნა შემოღებული 1924 წელს ივანე ჯავახიშვილის ინიციატივით. ამ საქმის უშუალო ხელმძღვანელად მან მაშინ სპეციალურად მოიწვია აფხაზური ლიტერატურის ფუძემდებელი დიმიტრი გულია. თბილისის ენათმეცნიერების სამეცნიერო-კვლევით

ინსტიტუტში კი აფხაზური ენის მეცნიერულად შესწავლას ხსენებული ინსტიტუტის შექმნიდანვე ჩაეყარა მკვიდრი საფუძველი და ამ საქმეს სპეციალური განყოფილება ემსახურება.

მიუხედავად იმისა, რომ საბჭოთა პერიოდის აფხაზურ ლიტერატურაში ქართულ თემატიკაზე დაწერილ ნაწარმოებთა გარკვეული ნაწილის სულისკვეთებას აშკარად აზის იმდროინდელი იდეოლოგიური პოლიტიკის პირდაპირი ზეგავლენის დალი და მათი ავტორების პროქართული პოზიცია ვითარების კონიუნქტურული განსჯა-შეფასების შედეგი უფროა, ვიდრე ნამდვილი ეროვნული თვალთახედვის გამოხატულება, საქართველოსადმი ბევრი მათგანის მიერ გამოვლენილი სიყვარული იმდენად ღრმაა და გულწრფელი, რომ მათში ეჭვის შესატანად, ვფიქრობ, არავითარი საფუძველი არ არსებობს.

წინამდებარე ნაშრომის დაწერის უმთავრესი მიზანი იყო, საგულდაგულოდ მომეძიებინა და კონკრეტულ მაგალითებზე დაყრდნობით წარმომეჩინა იმ დამოკიდებულების არსი, რასაც აფხაზი მწერლები ავლენდნენ საქართველოსა და ქართველი ხალხის მიმართ მანამდე, სანამ ჩვენს შორის ვითარება საბედისწეროდ დაიძაბებოდა და სისხლიან კონფლიქტში გადაიზრდებოდა.

მასალის სიუხვის გამო, აღნიშნული საკითხის განხილვის დროს, ამჯერად მხოლოდ პოეტური ნაწარმოებებით შემოვიფარგლები და სწორედ მათი მეშვეობით შევეცდები იმის გარკვევას, ქართველ და აფხაზ ხალხებს შორის ერთ სახელმწიფოში საუკუნეების განმავლობაში ძმურად და მეგობრულად თანაცხოვრების ისტორიასა და სამომავლო პერსპექტივას მათ მიერ როგორი შეფასებაც აქვს მიცემული.

საკუთარი მწიგნობრობის შექმნამდე, საუკუნეების განმავლობაში, აფხაზთა ეროვნული სულიერი კულტურისა და განათლების უმთავრეს საფუძვლად უპირველეს ყოვლისა ქართული ენა იყო ქცეული.

ამის ერთ-ერთ ყველაზე ნათელ მაგალითად აქ უპირველეს ყოვლისა აფხაზეთის უკანასკნელი მთავრის მემკვიდრე — **გიორგი შარვაშიძე** (1846-1918 წწ.) მინდა გავიხსენო, ქრონოლოგიური თვალსაზრისით პირველი აფხაზი მწერალი. თავისი ეროვნული ცნობიერებით, აზროვნებითა და მსოფლმხედველობით იგი უწინარესად ქართული კულტურის უმდიდრეს ტრადიციებთან შესისხლხორცებული შემოქმედია. ეს ტრადიციები მისი სულისა და გულის ნაწილად იყო ქცეული და შთაგონების უმრეტ წყაროდ დამკვიდრებული.

ამ ფაქტორს იმიტომაც ვუსვამ ხაზს, რომ გ. შარვაშიძის პიროვნებაში ჰარმონიულად შენივთდა და გამოვლინდა ქართულ კულტურასთან აფხაზური სულის ის განუყოფელი გენეტიკური

კავშირი, რომელიც საუკუნეების განმავლობაში ყალიბდებოდა და მტკიცდებოდა. ქართული და აფხაზური ეროვნული მისწრაფებანი მის ნააზრევში ისე ორგანულად და ბუნებრივად იყო ერთმანეთთან შეზრდილ-შედუღებულნი, რომ მათი ერთიმეორისაგან გამიჯვნა და განცალკევება ფაქტობრივად შეუძლებელია.

თავისი ანტირუსული და ეროვნულ-განმათავისუფლებლური იდეების გამო რუსეთის იმპერიის უმაღლესი ხელისუფლების მიერ აფხაზეთში ცხოვრებააკრძალულმა მწერალმა საცხოვრებელ ადგილად ქუთაისი აირჩია და ხანგრძლივი დროის განმავლობაში სწორედ აქ ეწეოდა აქტიურ ლიტერატურულ და კულტურულ-საზოგადოებრივ საქმიანობას.

და ამ შემთხვევაში მეტად მნიშვნელოვანი და ხაზგასმით აღსანიშნავია ის ფაქტი, რომ მშობლიურ აფხაზეთზე თავდავიწყებით შეყვარებული ამ გულმხურვალე პატრიოტის მხატვრული შემოქმედების თითქმის ყველა ნიმუში, გარდა რუსულად დაწერილი ორიოდ ლექსისა, ქართულ ენაზეა შექმნილი.

მიუხედავად იმისა, რომ ქართულმა თემატიკამ გასულ საუკუნეში მოღვაწე ყველა აფხაზი მწერლის შემოქმედებაში დაიმკვიდრა მეტ-ნაკლებად მნიშვნელოვანი ადგილი, ამ თვალსაზრისით პირველ ყოვლისა მაინც ის ავტორები გამოირჩევიან, რომელთა ცხოვრების გარკვეული პერიოდი თბილისთან და ჩვენი ქვეყნის სხვა რეგიონებთან იყო დაკავშირებული. როგორც ცნობილია, **აფხაზური ინტელიგენციის არაერთმა წარმომადგენელმა, მათ შორის მწერლებმაც, უმაღლესი განათლება თბილისში მიიღეს, რამაც კიდევ უფრო მეტად შეუწყო ხელი ქართულ რეალობასთან მათი დაახლოების პროცესს.**

სამწუხაროდ, გასული საუკუნის ბოლო ათწლეულებიდან ვითარება ამ თვალსაზრისით თანდათანობით იცვლება და აფხაზთა უმეტესობა სასწავლებლადაც და სამოღვაწეოდაც წასვლას თბილისის ნაცვლად მოსკოვსა და რუსეთის სხვა ქალაქებში არჩევს. ამ გარემოებამ უმნიშვნელოვანესი როლი ითამაშა ქართველებისადმი აფხაზთა ადრინდელი მეგობრული დამოკიდებულების გაცივებასა და მათი სეპარატისტული მისწრაფებების კიდევ უფრო მეტად გაძლიერებაში.

გარდა იმისა, რომ ამ ტრაგიკული პროცესის გაღრმავებას მიზანმიმართულად ცდილობდა და ახერხებდა კიდევ რუსული მხარე, ამ სამწუხარო მოვლენის განვითარებას იმ არასწორმა პოლიტიკამაც არსებითად შეუწყო ხელი, რასაც საქართველოს იმჟამინდელი ხელისუფლება ატარებდა აფხაზების მიმართ. მიუხედავად იმისა, რომ ჩვენი ქვეყნის ხელისუფალთა საქმიანობა მოსკოვის მკაცრ ზედამხედველობას იყო დაქვემდებარებული, მათ იმხანად მაინც შეეძლოთ ბევრი ისეთი რამის გაკეთება, რაც ქართველი ხალხისადმი

აფხაზთა დიდი ნაწილის გაუცხოების პროცესს შეაფერხებდა და მას შემდგომი გაღრმავების შესაძლებლობას არ მისცემდა.

როგორც ზემოთ უკვე ითქვა, ქართული თემატიკა XX საუკუნეში მოღვაწე თითქმის ყველა აფხაზი მწერლის შემოქმედებაში იმკვიდრებს მეტ-ნაკლებად მნიშვნელოვან ადგილს. იმისათვის, რომ მკითხველს უფრო ნათელი წარმოდგენა შეექმნეს აფხაზურ ლიტერატურაში ხსენებული თემის გააზრებისა და წარმოსახვის მასშტაბებზე, ქვემოთ კონკრეტულად განვიხილავ ქართული თემატიკისადმი მიძღვნილ აფხაზი პოეტების ნაწარმოებებს.

აღნიშნულ ტრადიციას საფუძველი **დიმიტრი გულიამ** (1874-1960 წწ.) ჩაუყარა. როგორც ცნობილია, მისი ცხოვრებისა და მოღვაწეობის უმნიშვნელოვანესი მომენტები სისხლხორცეულადაა დაკავშირებული საქართველოსთან და ქართველ მოღვაწეთა აქტიურ თანადგომასთან. ქართული თემატიკით დ. გულიამ დაინტერესება სამი უმთავრესი მიმართულებით გამოიხატა — მისი შემოქმედების ეპიკურ ნიმუშებში ქართველ პერსონაჟთა მხატვრული სახეების შექმნით, ლირიკულ ლექსებში შოთა რუსთაველის პოეტური გენიის განდიდებითა და ქართული მწერლობის ცნობილი ნიმუშების თარგმნით აფხაზურ ენაზე.

დ. გულიამ მიერ სათავედადებულმა ტრადიციამ კიდევ უფრო ფართო მასშტაბები შეიძინა **ბაგრატ შინკუბას** (1917-2004 წწ.) შემოქმედებაში. მიუხედავად იმისა, რომ ბ. შინკუბა მკაფიოდ გამოხატული პროქართული პოზიციის მქონე მწერალი და სახელმწიფო მოღვაწე არასოდეს ყოფილა, ქართულმა თემატიკამ მის მხატვრულ ქმნილებებში მაინც დაიმკვიდრა საგულისხმოდ მნიშვნელოვანი ადგილი. ამ თვალსაზრისით პირველ ყოვლისა ჩვენი ერის სახელოვანი შვილებისადმი მიძღვნილი მისი ლექსები მინდა გავიხსენო.

ბ. შინკუბას შემოქმედებაში ქართული თემატიკის დამკვიდრების განმაპირობებელ უმთავრეს ფაქტორად ძირითადად ორი გარემოება იქცა: პირველი, ის, რომ თბილისში, ენათმეცნიერების ინსტიტუტის ასპირანტურაში, სწავლის პერიოდში იგი საფუძვლიანად გაეცნო ჩვენს მწერლობას და მისი არაერთი ნიმუში თარგმნა კიდევ აფხაზურად და მეორე, მას, როგორც ხანგრძლივი დროის განმავლობაში საპასუხისმგებლო თანამდებობებზე მყოფ მაღალჩინოსანს, ახლო ურთიერთობები აკავშირებდა თავის ქართველ კოლეგებთან.

ზემოთქმული გარემოებებიდან გამომდინარე, ბ. შინკუბა თბილისისა და ჩვენი ქვეყნის სხვა რეგიონების სტუმარიც არაერთგზის ყოფილა, რაც სათანადოდ აისახა კიდევ მის შემოქმედებაში..

აფხაზი პოეტების შემოქმედებაში დამკვიდრებული ქართული თემატიკა ყველაზე მეტად ჩვენი ერის დიდი შვილებისადმი, პირველ ყოვლისა კი მწერლებისადმი, მიძღვნილ ლექსებში გამოვლინდა. ამ თვალსაზრისით უპირველესი ადგილი რუსთაველისადმი აღვლენილ პოეტურ ხოტბას უჭირავს, თუმცა უყურადღებოდ მხატვრული სიტყვის არც სხვა დიდი ოსტატები არიან დატოვებულნი. მაგალითად, **ქიაზიმ აგუმაა (1915-1950 წწ.)** ნ. ბარათაშვილისადმი მიძღვნილ ლექსში (თარგმნა ა. შენგელიამ) არა მარტო ქართული პოეზიის ამ უდიდესი ოსტატის პოეტურ გენიას განადიდებს ზოგადი ფრაზებით, არამედ თავის პიროვნულ სიყვარულსაც გამოხატავს მისი პოეზიისადმი.

ქ. აგუმაასა და მისი კოლეგების ინტერესი ქართველი მწერლების შემოქმედებისადმი ცალკეულ შემთხვევებში იმითაც ვლინდება, რომ მათი პოეტური შთაგონების წყაროც ხდება ხოლმე. მაგალითად, მიხეილ ლაკერბაის ნოველა **„არგუნ სეიდიყი (1956 წ.) სიუჟეტური თვალსაზრისით თითქმის მთლიანად იმეორებს აკაკი წერეთლის „გამპრდელის“ შინაარსს, ხოლო ქიაზიმ აგუმაას ლექსი „სიმღერა სამშობლოზე“ (თარგმნა გ. ჯავახიძემ) გალაკტიონ ტაბიძის პოეტური შედეგის — „ჰე, მამულოს!“ შთაგონების საფუძველზეა დაწერილი.**

მთელი ცხოვრებისა და მოღვაწეობის განმავლობაში ცხადად და შეუნიღბავად გამოხატული თავისი პროქართული პოზიციით აშკარად გამორჩეულ აფხაზ მწერალთაგან განსაკუთრებული პატივისცემით უნდა მოვიხსენიოთ ხანგრძლივი დროის განმავლობაში აფხაზეთის მწერალთა კავშირის თავმჯდომარე **ივანე თარბა (1921-1994 წწ.)**. არ გადავაჭარბებთ, თუ ვიტყვით, რომ თავისი აქტიური პრაქტიკული მოღვაწეობით მან ღირსეულად განაგრძო ჩვენი ხალხების მეგობრული თანაცხოვრებისა და სახელმწიფოებრივი ერთობის ის დიდი ტრადიცია, რასაც საუკუნეების განმავლობაში ამკვიდრებდნენ ქართველთა და აფხაზთა საუკეთესო შვილები.

და ამ შემთხვევაში მეტად მნიშვნელოვანი ისიც არის, რომ ი. თარბას მიერ ზემოთ აღნიშნული მიმართულებით გაწეულმა საქმიანობამ მის შემოქმედებაშიც ჰპოვა საკმაოდ ფართო ასახვა. ქართული თემატიკის მასშტაბურად წარმოსახვის თვალსაზრისით აფხაზთაგან იგი ერთ-ერთი ყველაზე მეტად გამორჩეული მწერალია. მართალია, ი. თარბას შემოქმედების ბევრი ნიმუში, მათ შორის ხსენებულ თემაზე დაწერილიც, იდეოლოგიური ყავლგასულობის გამო დღევანდელი მკითხველისათვის უკვე ნაკლებად საინტერესოა, მაგრამ მათი შეფასების დროს ამჯერად მთავარი ეს კი არ არის, არამედ ქართველი და აფხაზი ხალხების წარმომადგენლებს შორის მყარად დამკვიდრებულ ძმურ და კეთილმეზობლურ ადამიანურ ურთიერთობათა ავტორისეული წარმოსახვა.

საქართველოსადმი სიყვარულის გრძნობამ განსაკუთრებული ემოციური სიმძაფრით ჰპოვა გამოხატულება აფხაზური მწერლობის პირველი თაობის ერთ-ერთი თვალსაჩინო წარმომადგენლის — **ალექსი ჯონუას** (დაიბადა 1920 წ.) პოეზიაშიც. ამ თვალსაზრისით პირველ ყოვლისა მინდა თბილისისადმი მიძღვნილი მისი ლექსები გავიხსენო, რომლებშიც ფართო განზოგადებულობით არის გამოვლენილი საქართველოსთან და მის დედაქალაქთან აფხაზი პოეტის სისხლხორცეულად დამაკავშირებელი მშობლიურობის გრძნობა.

ა. ჯონუას ეროვნული თვალთახედვის მკაფიოდ წარმომჩენ ნაწარმოებად უნდა მივიჩნიოთ აგრეთვე მისი ლექსი „საქართველოს პოეტებს“ (თარგმნა ხ. ვაგუამ), რომელშიც ნათლად და არაორაზროვნადაა გამოხატული ავტორის აშკარად პროქართული პოზიცია ბოლო ორი ათწლეულის განმავლობაში ქართველებთან აფხაზ სეპარატისტთა დაპირისპირების საფუძვლად ქცეულ ყველა პრობლემურ საკითხთან დაკავშირებით. კერძოდ, აფხაზი პოეტის შეფასებით, ქართული ლექსი აფხაზისთვისაც ისევე ძვირფასია და მშობლიური, როგორც ქართველისთვის. ა. ჯონუას ხაზგასმით, აფხაზეთი უსაქართველოდ არც წარსულში ყოფილა და ვერც მომავალში იარსებებს. აფხაზ პოეტს ოდნავადაც კი არ ეპარება ეჭვი იმაში, რომ ეს მთლიანობა მარადიულია და მას ვერაფერი დაარღვევს.

საქართველოს ტერიტორიულ მთლიანობასა და განუყოფელობას ა. ჯონუა სხვა დროსაც არაორაზროვნად უსვამს ხოლმე ხაზს. და ამ შემთხვევაში განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს ის ფაქტი, რომ აფხაზეთი მას ყოველგვარი დაეჭვების გარეშე მიაჩნია ამ მთლიანობის ღვიძლ და სისხლხორცეულ ნაწილად.

სამწუხაროდ, რუსი პოლიტიკოსების მიზანმიმართულ მცდელობათა შედეგად გაღვივებული და საბედისწეროდ მომძლავრებული აფხაზური სეპარატიზმის შედეგად ა. ჯონუას მიერ განდიდებული ქართულ-აფხაზური ძმობა და მეგობრობა ბოლო ორი ათწლეულის განმავლობაში ნაცარტუტად იქცა და ლამის ეროვნულ სიძულვილადაც კი გარდაიქმნა.

და მაინც, მიუხედავად ყველაფრისა, აფხაზურ ლიტერატურაში საკმაოდ მრავლად არსებული მსგავსი სულისკვეთების მქონე ნაწარმოებების წაკითხვის შემდეგ, შემზარავი რეალობით სასოწარკვეთილებამდე მისულსა და შეძრწუნებულს, შინაგანად კვლავაც გწამს და გჯერა, რომ აფხაზი მწერლების ყველა თაობის წარმომადგენელთა შემოქმედების ერთ-ერთ მთავარ თემად ქცეული და ესოდენ მასშტაბურად გამოხატული სიყვარული საქართველოსა და ქართველებისადმი მხოლოდ სიყალბე და თვალთმაქცობა არ ყოფილა და საუკუნეთა განმელობაში დამკვიდრებულ-განმტკიცებული

ეს წმინდა გრძნობა ჩვენს ხალხებს შორის მომავალშიც უსათუოდ აღსდგება.

როგორც ცნობილია, ქართველ და აფხაზ ხალხებს შორის მეგობრული ურთიერთობის განმტკიცების საქმეში უაღრესად მნიშვნელოვანი როლი შეასრულა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტმა, სადაც აფხაზური მწერლობის არაერთმა წარმომადგენელმა მიიღო განათლება. მათ შემოქმედებაში თვალსაჩინო ადგილი დაიკავა იმდროინდელ შთაბეჭდილებათა პოეტურმა წარმოსახვამ. უნივერსიტეტი მათთვის იქცა ქართულ სამყაროსთან სისხლხორცეულად დამაკავშირებელ ხიდად და ცხოვრების განუყოფელ ნაწილად.

ყოველივე ზემოთქმულის დასტურად მრავალი მაგალითი შეიძლება გავიხსენოთ **გიორგი გუბლიას** (დაიბადა 1928 წელს) პოეტური შემოქმედებიდან.

აფხაზურ მწერლობაში ქართული თემატიკის დამკვიდრების საქმეში საგულისხმო წვლილი აქვს შეტანილი **კონსტანტინე ლომიასაც** (დაიბადა 1928 წელს). ამ თვალსაზრისით განსაკუთრებით საინტერესოა მისი თბილისური ციკლის ლექსები, როლებიც ორი უმთავრესი ასპექტით იქცევენ მკითხველის ყურადღებას — თბილისური პეიზაჟების პოეტური წარმოსახვითა (გავიხსენოთ ლექსები: „მთაწმინდა“ „მტკვარი“...) და იმ სიყვარულის წინა პლანზე წამოწევით, რითაც აფხაზი მწერალი საქართველოს დედაქალაქთანაა დაკავშირებული. ქართველებსა და აფხაზებს შორის დღესდღეობით უკიდურესად გამწვავებული ვითარების გათვალისწინებით, განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს ის ფაქტი, რომ კ. ლომია, რომელიც თავისი პირადი ცხოვრებით მოსკოვთან უფრო მეტად იყო დაკავშირებული, ვიდრე თბილისთან, თბილისს მშობლიურ ქალაქად მიიჩნევს და მოსკოვში მყოფი პოეტი ჩვენი ქვეყნის მონატრებით გამოწვეულ სევდას რადიოთი მოსმენილი ქართული სიმღერებით იქარვებს.

ქართულმა თემატიკამ მნიშვნელოვანი ადგილი დაიმკვიდრა პირველი აფხაზი ქალი მწერლის — **ნელი თარბას** (დაიბადა 1934 წელს) შემოქმედებაშიც. უმთავრესი და არსებითი, რითაც ნ. თარბას ხსენებული ციკლის ნაწარმოებები დღევანდელ ვითარებაში იქცევენ ყურადღებას, ჩვენი ხალხების მრავალსაუკუნოვანი ერთობისადმი ავლენილი ხოტბაა. თავად პოეტის თქმით, საქართველოსადმი სიყვარული და ერთგულება მას „აფხაზეთმა და მისმა წინაპრებმა ასწავლეს“ (იხ. ლექსი „საქართველოს“).

საქართველოსადმი მიძღვნილ ლექსებში აფხაზი პოეტები არა მარტო ზოგადად წარმოაჩინენ ჩვენი ქვეყნისადმი სიყვარულს, არამედ ცდილობენ მკითხველს ამ სიყვარულის განმაპირობებელი ფაქტორებიც დაანახონ. ამ თვალსაზრისით განსაკუთრებული

ყურადღების საგნად პირველ ყოვლისა საქართველოს ისტორიის გმირული ეპიზოდებისა და ჩვენი სახელოვანი წინაპრების ღვაწლის გახსენებაა ქცეული. მაგალითად, ლექსში „მთაწმინდა“ (თარგმნა ზ. ბოლქვაძემ) **ბორის გურგულია** (დაიბადა 1935 წელს) ქართველ კაცზე არანაკლები სიყვარულით იხსენებს მთაწმინდის პანთეონში დაკრძალული ჩვენი დიდი წინაპრების სახელებს და ქედს იხრის მათი აჩრდილების წინაშე.

რასაკვირველია, ყოველივე ზემოთქმული იმას სულაც არ ნიშნავს, რომ იმ პერიოდში, როცა განსახილველი ნაწარმოებები იქმნებოდა, ყველა აფხაზი მწერალი, თუნდაც წინამდებარე ნარკვევში მოხსენიებულ ავტორთა შორისაც კი, ქართულ-აფხაზურ ურთიერთობებზე მსჯელობის დროს ერთსულოვანი იყო და ბოლომდე გულწრფელად და არაკონიუნქტურულად გამოხატავდა თავის ნამდვილ თვალთახედვას. ეს რომ ასე არ ყოფილა, ამას არა მარტო ბოლოდროინდელი მოვლენები ადასტურებენ ნათლად და დაუეჭვებლად, არამედ ის ანტიქართული გამოხდომებიც, რასაც გასულ საუკუნეშიც არაერთგზის ჰქონია ადგილი აფხაზ სეპარატისტთა მხრიდან. სამწუხაროდ, ამგვარი გამოხდომების გამოძახილი აფხაზ მწერალთა იმდროინდელი შემოქმედების ცალკეულ ნიმუშებშიც გამოვლინდა აშკარად და ხელშესახებად.

მოყოლებული გასული საუკუნის 90-იანი წლებიდან, აფხაზი სეპარატისტების ანტიქართულმა გამოსვლებმა იმდენად ფართო მასშტაბები შეიძინეს, რომ აფხაზთა იმ ნაწილს, ვინც საქართველოსთან ტრადიციულად არსებული ურთიერთობის შენარჩუნების თაობაზე რაიმეს თქმას გაბედავს, საკუთარი ხალხის მტრად და მოღალატედ აცხადებენ.

ამ გარემოებაში, ბუნებრივია, აფხაზ მწერალთა შემოქმედებაზეც მოახდინა მეტად ნეგატიური ზეგავლენა და მანამდელი აფხაზური ლიტერატურის ერთ-ერთ თვალსაჩინო მიმართულებად დამკვიდრებული ქართული თემატიკა ანტიქართულ ისტერიად გარდაიქმნა. ამ სამწუხარო მოვლენამ განსაკუთრებული ძალით პირველ ყოვლისა იმ მწერალთა ნაწერებში ჰპოვა გამოვლინება, რომლებიც მეოცე საუკუნის ბოლო ათწლეულებსა და ოცდამეერთე საუკუნეში გამოვიდნენ სამოღვაწეო ასპარეზზე.

მიუხედავად ყოველივე ზემოთქმულისა, ჩვენი ხალხების ერთმანეთისაგან განმთიშველ ამ მოვლენებზე ყურადღების გამახვილება ამჯერად პრინციპულად არ მიმაჩნია საჭიროდ და გამართლებულად. ჩემის ღრმა რწმენით, მთავარი და არსებითი ამ შემთხვევაში ჩვენს ხალხებს შორის არსებული კონფლიქტური დაპირისპირების გამომწვევი მიზეზების განსჯა-შეფასების დროს მტყუან-მართლის ძიება და ერთიმეორის დადანაშაულება კი არ უნდა იყოს, არამედ ერთმანეთთან დამაკავშირებელ გზათა ძიება და

აქტიური ზრუნვა აღრინდელ ძმურ ურთიერთობათა კვლავაც აღსადგენად.

წინამდებარე ნარკვევიც უპირველეს ყოვლისა სწორედ ამ კეთილშობილური მიზნით დაიწერა, იმის სურვილითა და რწმენით, რომ უახლოეს პერიოდში უსათუოდ დადგება ის დრო, როცა აფხაზი და ქართველი მწერლები კვლავინდებურად გახდებიან იმ დიდი სიყვარულისა და ძმობა-მეგობრობის მენობტენი, რითაც ჩვენი ხალხები საუკუნეების განმავლობაში ცხოვრობდნენ ერთიან სახელმწიფოებრივ სივრცეში ერთმანეთის გვერდიგვერდ.

დამოწმებული ლიტერატურა

- აფხაზური ლიტერატურა. მოკლე ნარკვევი, თბილისი, 1975;
აფხაზური ლიტერატურა. ქრესტომათია, შემდგენელი ხ. ბლაჟბა, თბილისი, 1978;
ა. ნიკოლეიშვილი 2010 - ა. ნიკოლეიშვილი, ქართველოლოგიური ეტიუდები, I, ქუთაისი, 2010;
წერილში დასახელებულ აფხაზ მწერალთა ქართულ ენაზე გამოცემული წიგნები.

Avtandil Nikoleishvili

Abkhazian Writers and Georgia

While analyzing the attitude of Abkhazian writers towards Georgia, particular attention should be paid to the fact that the topic of Georgia occupied more or less important place in the creative works of every generation representing the XX century Abkhazian literature. The process of gradual and then radical changes in this respect started in 80ies of the previous century. Since this period, one of the noteworthy topics of Abkhazian literature - the well-established pro-Georgian aspiration has started to transform into anti-Georgian hysteria. The majority of Abkhazian writers regard Georgians are the fiercest enemies of Abkhazian people.

As the result of Russian purposeful colonial politics, the relationship between Abkhazians and Georgians gradually aggravated and reached the stage where it turned into military conflict in the 90ies of the previous century and terminated with the formation of pseudo-independent republic of Abkhazia.

Unfortunately, the majority of Abkhazians, including writers, have not deeply realized that their separation from Georgia and taking this fatal step pose real threats to their national identity.

Although the direct influence of Soviet political ideology is reflected in certain part of Abkhazian literature devoted to Georgian theme of Soviet period and the pro-Georgian orientation of the authors is the result of political condition, the love revealed by those writers is so deep that there is no reason to doubt their sincerity.

In order to have clearer picture of scales of the abovementioned topics in Abkhazian literature, the article presents detailed analysis the works devoted to Georgian theme by Abkhazian poets (D. Gulia, B. Sinkuba, K. Agumaa, I. Tarba, A. Jonua, K. Lomia, N. Tarba, G. Gurgulia, G. Gublia).